

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Швед Любомир Романович

УДК 658:330.322.7

**СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИПЛІКАТОРІВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Скворцов Ігор Борисович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри економіки підприємства та
інвестицій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Тарасюк Галина Миколаївна,
Житомирський державний технологічний університет,
завідувач кафедри менеджменту організацій і
адміністрування

кандидат економічних наук
Попович Віолета Василівна,
ВНЗ Східноєвропейський слов'янський університет,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту

Захист відбудеться «09» жовтня 2015 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, Львів-13, вул. С. Бандери, 12, IV н. к., ауд. 209-А)

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «08» вересня 2015 р.

Учений секретар спеціалізованої
вченої ради, к.е.н., доц.

Завербний А. С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перед економікою України стоїть складне завдання – подолати кризові явища, викликані внутрішньополітичними і міжнародними подіями. Без сумніву, у таких умовах чимало питань на практиці потребують швидкого вирішення, але більшість із них має мати стратегічне спрямування. Це передусім стосується інноваційного розвитку підприємств, боротьби з корупцією, а також створення умов для відновлення і розвитку фактично всіх галузей національної економіки та для залучення іноземного капіталу.

Існує думка, що в пострадянських країнах більшість економістів і керівників-менеджерів уміють планувати, з огляду на те, що головною перевагою соціалістичного суспільного устрою була його плановість. І великою мірою це відповідає дійсності. Втім, це планування здебільшого здійснювалось із застосуванням примітивних методів – «директивно-нормативних» і «планування від досягнутого рівня». Тобто застосування складніших моделей, у яких відтворювався розвиток окремих економічних процесів, фактично не було.

Модель кейнсіанського хреста, яка дає змогу планувати рівноважний розвиток економіки, прогнозувати рівень споживання і заощаджень, встановлювати мультиплікативний зв'язок між інвестиціями та приростом національного доходу або ВВП, є якраз однією із таких теоретико-прикладних моделей стратегічного планування. Проте ця класична модель і її методологія має одну важливу ваду – її використовують суто на макроекономічному рівні, а на мікроекономічному рівні (на підприємстві), як вважає чимало економістів, її застосовувати неможливо. Тому одне із завдань дисертаційного дослідження – обґрунтувати положення, що модель кейнсіанського хреста можна і потрібно застосовувати на мікрорівні. Це важливо ще й тому, що уможливило б створення єдиної методологічної бази моделювання економічних процесів, яка охоплюватиме всі економічні рівні.

Окремі аспекти планування діяльності підприємства досліджено у працях вітчизняних та іноземних науковців, серед яких Л. Балабанова, В. Барахов, І. Белоусова, О. Біловодська, А. Войчак, О. Волк, Т. Гірченко, Н. Георгіаді, О. Гура, О. Дубовик, А. Жулавський, С. Ілляшенко, В. Кардаш, О. Карпіщенко, Ф. Котлер, Н. Кубишина, О. Кузьмін, Д. Лазненко, Л. Ліпич, В. Матейчик, Л. Мороз, Т. Окландер, В. Осецький, І. Падерін, В. Пархоменко, Г. Пересадько, Й. Петрович, В. Попович, Т. Примак, В. Самочкін, О. Свірська, І. Скворцов, Г. Статюха, Г. Тарасюк, О. Цуканов, Н. Фарафонова, А. Федорищева, Г. Чабан, І. Черемних, Н. Чухрай, В. Школа та ін. У працях зазначених авторів розглянуто сутність та види планування, різні підходи і методи стратегічного планування тощо.

Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць із питань планування діяльності підприємства, значна їх частина не є повністю вирішеною, оскільки основну увагу приділено суто теоретично-прикладним підходам щодо їх дослідження, що стосуються окремого підприємства. А спроб застосувати окремі макроекономічні моделі для стратегічного планування діяльності підприємства фактично немає. Хоча такий підхід створює умови для утворення єдиної методологічної бази дослідження економічних явищ і процесів як на мікро так й на макроекономічних рівнях.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота за тематичним спрямуванням відповідає науковому напрямку кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка»: «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер держаної реєстрації 0113U005293), де автор запропонував застосовувати метод моделювання кейнсіанського хреста для планування стратегічного розвитку підприємства (акт від 10.12.2014 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень, розробленні науково-методичних та практичних рекомендацій щодо стратегічного планування розвитку діяльності підприємств із використанням мультиплікаторів. Для досягнення мети потрібно вирішити такі основні завдання:

- уточнити економічну сутність поняття «мультиплікатор» та виразу «розвиток діяльності підприємства» і встановити основні випадки їх застосування;
- запропонувати підходи для обґрунтування числових значень основних видів мультиплікаторів;
- удосконалити модель кейнсіанського хреста для можливості його застосування в мікроекономіці;
- удосконалити метод планування діяльності підприємства з використанням показників кейнсіанського хреста;
- встановити зв'язок, який існує між різними мультиплікаторами (Кейнса, акселерації, операційного важеля тощо), що дасть можливість їх комплексно застосовувати для планування розвитку діяльності підприємства;
- розробити метод стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з використанням тривимірного економічного простору та системи мультиплікаторів.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного планування розвитку діяльності підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та прикладні положення зі стратегічного планування розвитку діяльності машинобудівних підприємств із використанням мультиплікаторів.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети у дисертаційній роботі використано такі методи та прийоми дослідження: порівняльний аналіз та узагальнення – під час уточнення сутності понять «планування діяльності підприємства» (п. 1.1), «довготерміновий попит» (п. 1.1), «мультиплікатори і норми» (п. 1.2), при розгляді методів планування діяльності підприємства і, зокрема, обсягів виробництва продукції (п. 2.2), під час дослідження методів планування життєвих циклів продукції (п. 2.3); деталізації та синтезу – при дослідженні кількості та сутності функцій попиту та пропозицій (п. 1.3); статистичний аналіз – для аналізування основних показників діяльності машинобудівних підприємств (п. 2.1); абстрагування та економіко-математичне моделювання – для кількісного обґрунтування функцій кейнсіанського хреста в умовах масового та серійного виготовлення продукції (п. 3.1 і п. 3.2) прийоми графічного та табличного

відображення для наочного представлення теоретичних та практичних положень дисертаційної роботи.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці українських та іноземних науковців, матеріали періодичних видань та монографій, статистичні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики у Львівській області, закони України, фінансова звітність машинобудівних підприємств, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні положення та отримано наукові результати, які дають змогу стратегічно планувати діяльність машинобудівного підприємства у довготерміновому періоді на засадах використання тривимірного економічного простору і системи мультиплікаторів. Основні результати, які відображають наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

– розроблено метод стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з використанням тривимірного економічного простору і системи мультиплікаторів, який дає змогу приймати остаточне рішення, оскільки у такому разі виникає можливість найточніше врахувати всі основні чинники (ендогенні та екзогенні), які впливають на ефективність розвитку;

удосконалено:

– модель кейнсіанського хреста шляхом використання формалізованого категорійного апарата і виокремлення двох його видів: перший – для визначення точки беззбитковості, а другий – для обґрунтування точки рівноваги, яка має відповідати потужності підприємства, що, на відміну від існуючих моделей, дає можливість досліджувати ці два види хреста на підприємствах;

– положення з обґрунтування числових значень основних видів мультиплікаторів, що, на відміну від тих, у яких використовуються кути нахилу, базуються на використанні «тангенціальних чисел» і елементах «ортовекторного простору», що дає можливість звести всі види мультиплікаторів до єдиної теоретичної основи та розраховувати їхнє числове значення графічно та аналітично;

– метод планування діяльності підприємства з використанням показників кейнсіанського хреста, який, на відміну від існуючих, що застосовують змішаний натурально-вартісний простір і цінові показники, оснований лише на вартісному просторі і системі мультиплікаторів, що дає можливість визначати координати точки беззбитковості та потужності підприємства (точки рівноваги) для мультиплікативної й адитивної схем ціноутворення;

набули подальшого розвитку:

– уточнення економічної сутності поняття «мультиплікатор» як множника, числове значення якого відповідає існуючому зв'язку, що спостерігається між економічними показниками чи процесами. Особливістю запропонованого підходу до використання мультиплікаторів є встановлення двобічних економічних категорій, які можуть розглядатися як такі, що мають одиниці вимірювання, і такі, що їх не мають (наприклад, норма амортизації, банківський відсоток тощо). Такий узагальнений підхід дає можливість, на відміну від існуючих, розглядати

«мультиплікатор Кейнса», «мультиплікатор акселерації», «мультиплікатор операційного важеля» тощо в єдиній економічній системі і встановлювати зв'язок між економічними показниками як на мікро-, так і на макрорівні;

– теоретичні засади встановлення зв'язку, який існує між різними мультиплікаторами (Кейнса, акселерації, операційного важеля тощо), що дає змогу їх комплексно застосовувати для планування розвитку діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані під час дослідження теоретико-методичні та прикладні результати щодо стратегічного планування діяльності підприємства, яке здійснюється із застосуванням системи мультиплікаторів, можна використовувати на машинобудівних підприємствах. Важливість цих методів полягає у тому, що вони дають змогу планувати комплексний розвиток діяльності підприємства на довготерміновий період.

Окремі результати, отримані у дисертаційній роботі, впроваджено у діяльність машинобудівних підприємств, зокрема, ПАТ «Конвеєр» (довідка № 96 від 19.05.2014 р.), ПАТ «Лемберг Індастріал Парк» (довідка № 14/11-01 від 14.11.2014 р.).

Окремі положення та результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка», зокрема при викладанні дисциплін «Стратегія підприємства» (для студентів напрямів 6.030504 «Економіка підприємства») та «Стратегічне планування підприємством» (для студентів спеціальності (7).03050401 «Економіка підприємства») (довідка № 14/11 - від 14.11.2014р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, представлені у дисертації, автор отримав особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом самостійної роботи автора та являють собою його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та прикладні рекомендації дисертаційного дослідження розглянуто та таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: I Міжнародна науково-практична конференція «Фінансова система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин» (16–18 травня, 2013 р., м. Севастополь); XV Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми устойчивости функционирования субъектов рыночной экономики Украины» (29–30 ноября 2013 г., г. Феодосия); VII Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародні проблеми економіки 2013–2014» (24 січня 2014 р., м. Київ); VI Міжнародна науково-практична конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки» (2014 р., м. Луцьк); V Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками» (22–23 травня 2014 р., м. Львів); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні» (23–25 жовтня 2014 р., м. Львів).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 14 наукових праць, зокрема у наукових фахових виданнях України – 8 праць, (з них 2 статті у

виданнях України, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних), 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,15 др. ар., з яких 5,19 др. ар. належать особисто авторові.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст дисертації займає 197 сторінки. Робота містить 58 рисунків, 13 таблиць, перелік використаних джерел із 176 позицій, а також 2 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, представлено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади стратегічного планування діяльності підприємства**» розглянуто проблемні питання стратегічного планування в економічній теорії та прикладних економіках; теоретичне обґрунтування сутності мультиплікаторів для моделювання економічних процесів; сучасні підходи до моделювання і визначення окремих планових показників діяльності підприємства.

Успішна діяльність будь-якого підприємства неможлива без належного стратегічного планування його розвитку. Тому в економічній літературі значну увагу приділяють саме цьому напрямку в плануванні. Це зумовлено ще й тим, що всі наступні методи планування – тактичні й оперативні – підпорядковуються головній меті, яка досягається стратегічним планом, тобто вони конкретизують окремі положення, показники і проміжні цілі для реалізації головної мети. Тому так важливо обґрунтовано приймати стратегічний план і чітко формулювати основні етапи досягнення головної мети.

Недоліком існуючих методів стратегічного планування діяльності підприємства є те, що в більшості публікацій основні види його діяльності розглядають відокремлено. Тобто пропонується планування окремих видів – операційної, інвестиційної або фінансової. Публікацій, у яких комплексно досліджують стратегічне планування діяльності підприємства, є мало. В них майже не застосовують моделі, які охоплюють хоча б два види діяльності. У більшості випадків просто стверджується, що показники одного виду діяльності треба враховувати в інших видах. Утім, як це треба моделювати і визначати в межах однієї узагальнюючої моделі практично не наводять.

Тому одне з узагальнених завдань дисертаційного дослідження – побудувати модель стратегічного планування розвитку діяльності підприємства, яка охоплює два важливих її види – операційну та інвестиційну діяльності (рис. 1).

Із рис. 1 видно, що основними засобами стратегічного планування розвитку діяльності підприємства є застосування моделі кейнсіанського хреста, використання запропонованої системи мультиплікаторів і побудова тривимірного економічного простору, у якому всі ці показники та процеси досліджуються. Прогалиною у економічному категорійному апараті є те, що недостатньо досліджено безрозмірні показники, які застосовуються в економіці. Це, передусім, такі: «норма» (норма прибутку, норми витрат матеріалів, заробітної плати тощо), «мультиплікатор»

(мультиплікатори Кейнса, автономних витрат, податковий, збалансованого бюджету тощо), «акселератор», «важіль (леверидж)» (операційний, фінансовий). Усі ці показники застосовують у багатьох економічних дослідженнях. Однак теоретичних досліджень, у яких показано, що їх об'єднує і чим вони відрізняються, майже немає.

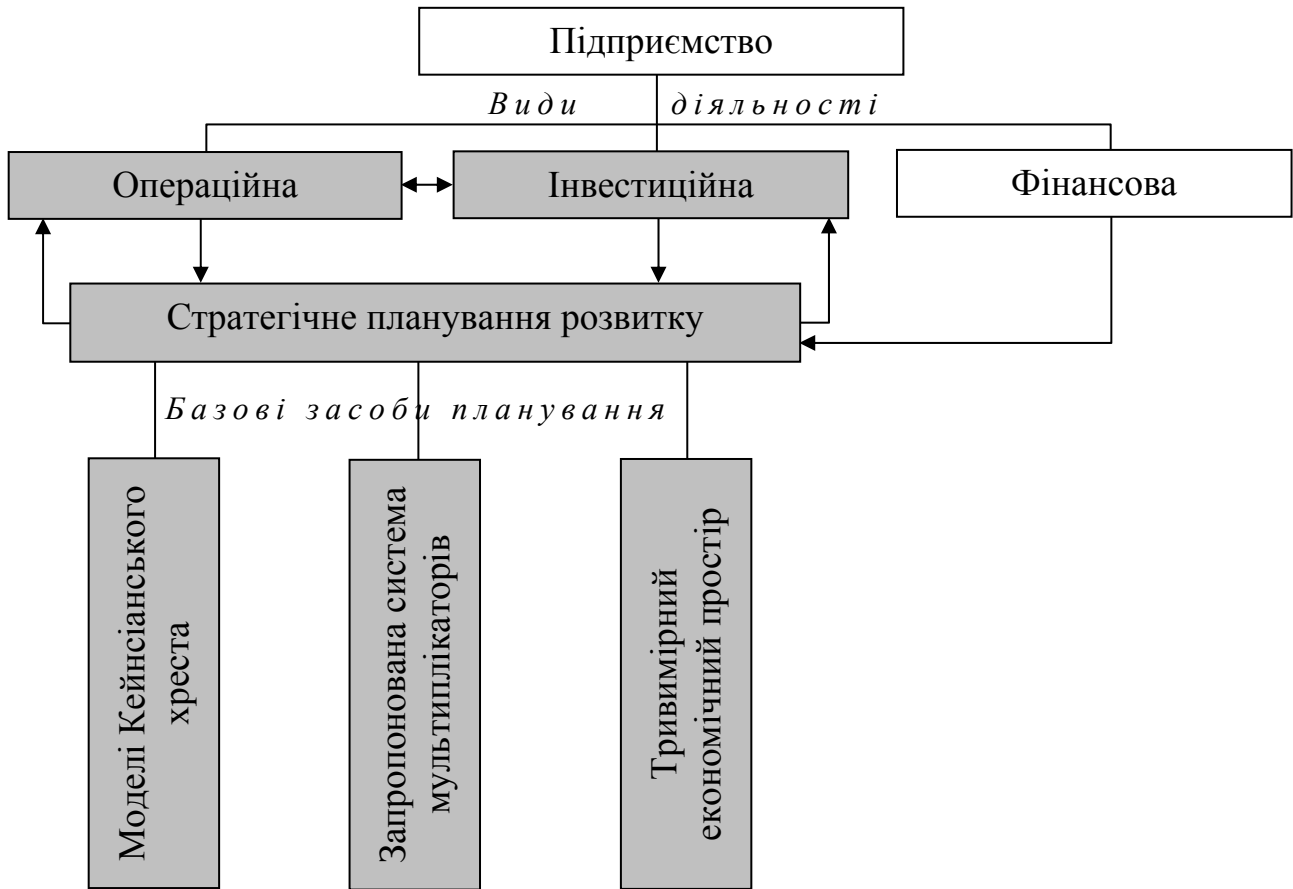

Рис. 1. Модель стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з позицій єдиного мікро та макроекономічних підходів

Примітка: складено автором; темним фоном виділено елементи предмета дослідження

Виконане дослідження показало, що, по-перше, всі економічні категорії можна поділити на три групи: 1) що мають одиниці вимірювання (основна група); 2) без одиниць вимірювання (числові коефіцієнти і показники); 3) двобічні – котрі можна розглядати двояко: що вони мають одиниці вимірювання і що не мають; по-друге, всі категорії без одиниць вимірювання об'єднуються у три основні групи – коефіцієнти, норми і мультиплікатори (рис. 2).

Найскладнішими «категоріями-мультиплікаторами» є двобічні показники, які мають двоїсту природу утворення і двоїсте застосування. Треба відзначити, що таких економічних показників є досить багато. Фактично усіх їх уже давно застосовують в економічній практиці, але їх сутність як економічних категорій ретельно не досліджено. Найбільшу частину таких «показників-перевертнів» ототожнюють із категорією «оборотність». Це зумовлено тим, що природа цієї категорії особлива – вона фактично визначає кількісну зміну (економічний рух) одного явища або процесу стосовно іншого базового.

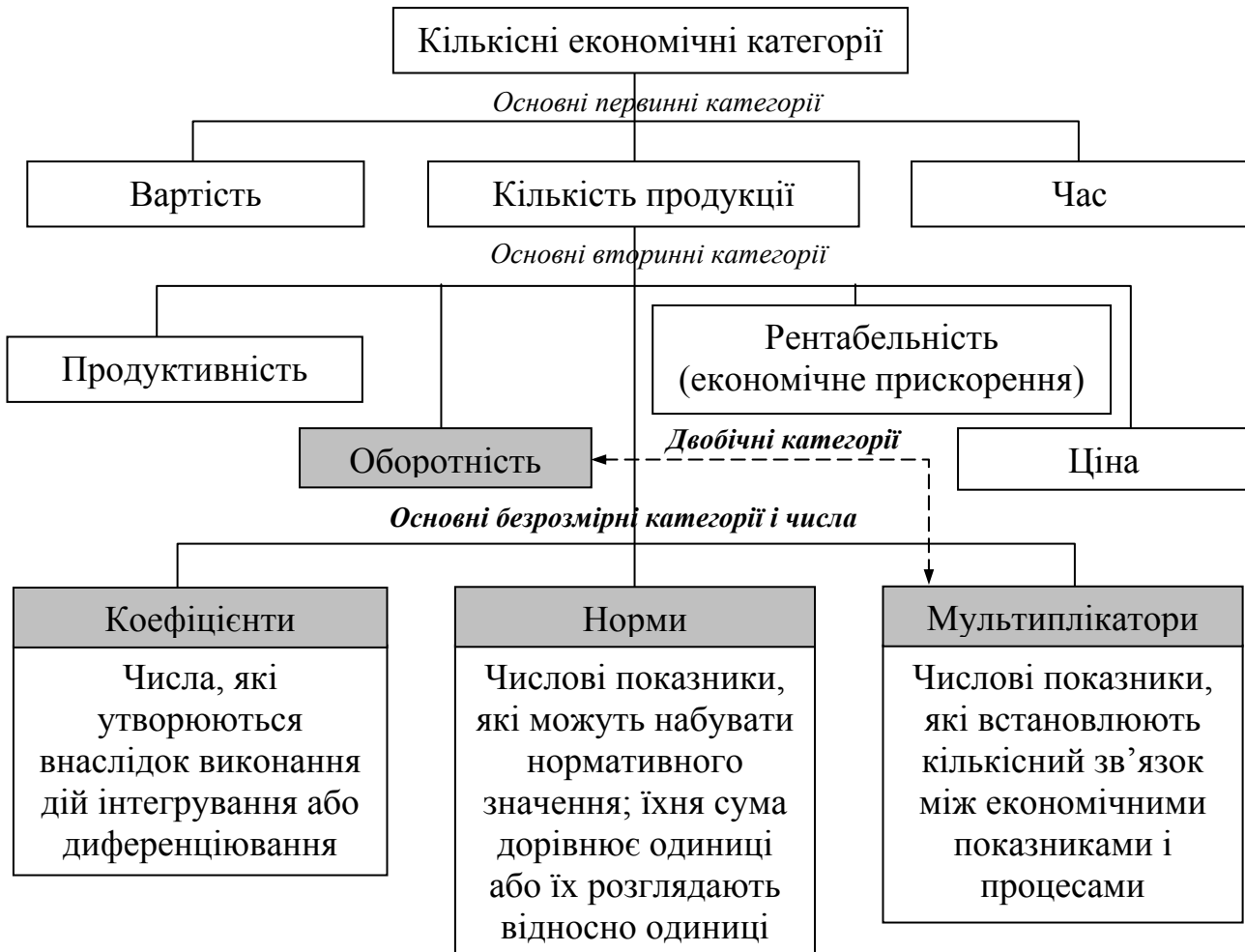

Рис. 2. Класифікація кількісних економічних категорій.

Примітки: 1) власне групування; 2) темним фоном виділено предмет дослідження

Як приклад можна назвати показник «фондовіддача», що визначає, який обсяг продукції в грошових одиницях вимірювання припадає на одну грошову одиницю основних засобів. Тобто це фактично безрозмірний показник (мультиплікатор), оскільки гривні в чисельнику і знаменнику виразу скорочуються. Але в традиційній економіці ці гривні не скорочують, внаслідок цього й утворюється ця двоїстість.

Головною особливістю запропонованого підходу є таке:

- застосовувати будь-які «коефіцієнти» при побудові стратегічної моделі заборонено, окрім випадків, коли числові коефіцієнти утворюються внаслідок виконання дій інтегрування або диференціювання;
- базові норми: інвестиційна норма прибутку, норми витрат матеріалів, норми часу, норми прибутку (умовно-змінних і умовно-постійних витрат тощо);
- основні мультиплікатори: мультиплікатор Кейнса, акселератор, операційний і фінансовий важелі тощо;
- спеціальна група мультиплікаторів – двобічні категорії (фондовіддача, фондоозброєність, мультиплікатор умовно-постійних витрат тощо).

Під «розвитком діяльності підприємства», нами пропонується таких два економічних поняття:

«підтримка діяльності підприємства» – це реалізація інвестиційного проекту, яка здійснюється за рахунок амортизаційних відрахувань (заміна обладнання та устаткування) або поточних витрат (капітальний ремонт і модернізація), головною метою якого є підтримка його діяльності з частковим покращенням техніко-економічних показників;

«розвиток діяльності підприємства» – це реалізація інноваційно-інвестиційного проекту, яка здійснюється за рахунок чистого прибутку, головною метою якого є покращення техніко-економічних показників його діяльності або умов праці.

Ще одним елементом, який перешкоджає моделюванню економічних процесів, є застосування традиційної математики. Це зумовлено тим, що поняття кута в більшості економічних залежностей не існує (це обґрунтовано в наявних економічних публікаціях). А для опису будь-якої функціональної залежності, навіть, найпростішої лінійної $y = a + bx$, де b – це «тангенс кута нахилу» цієї прямої, отже, виникає проблема, оскільки вживати слово «кут» є помилкою. Тому в окремих економічних публікаціях запропоновано використовувати «ортовекторний простір» і «тангенціальні числа». В дисертаційному дослідженні показано, як ці числа можна застосовувати для моделювання економічних мультиплікаторів.

У другому розділі **«Аналізування діяльності підприємств і методів планування їх стратегічного розвитку»** проаналізовано основні показники діяльності машинобудівних підприємств з позицій їхнього стратегічного розвитку; досліджено основні проблемні питання планування стратегічного розвитку підприємства; проаналізовано теоретичні проблеми моделювання і визначення сутності окремих показників кейнсіанського хреста в макроекономіці аналітичній економіці.

Парадоксальність розвитку машинобудівних підприємств у радянський період полягав у тому, що науково-патентний потенціал інноваційного розвитку цієї галузі був досить високий. Але потужний державний бюрократичний апарат, практична відсутність мотивування керівників підприємств в інноваційному їх розвитку призводило до того, що основні винаходи Радянського Союзу фактично впроваджувались в інших країнах. Ще однією об'єктивною причиною відставання технічного розвитку промисловості в радянський період було те, що, зважаючи на значні поклади енергетичних ресурсів в СРСР – нафти, газу, гідро й атомної енергетики тощо, вони вважались практично необмеженими, а тому зменшенню енерговитрат на виробництві не приділяли належної уваги. Усе це призводило до того, що поступово наростало відставання розвитку промисловості порівняно з провідними країнами світу. Очевидно, що після розпаду СРСР, всім підприємствам, які розташовувались на території України, були притаманні ці недоліки – енерговитратність виробництва, недостатній інноваційний розвиток, низька якість виготовленої продукції, а звідси – й недостатня її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Позитивним, на нашу думку, в радянський період було те, що існували галузеві науково-дослідні і проектні інститути, які займались розвитком окремих галузей. Тепер в Україні галузевої структури господарства фактично не існує (є види економічної діяльності), що завдає відповідної шкоди. Це зумовлено тим, що

більшість галузевих інститутів, які централізовано займались розвитком окремих галузей, опинились за кордоном або просто припинили своє існування.

Зауважимо, що багато економістів у руйнуванні галузевої структури національного господарства не бачать особливої небезпеки. Вони стверджують, що в багатьох країнах вже давно відмовились від такої структури. І це справді так, оскільки їх замінили «міжнародні корпорації». Позитивним в утворенні таких корпорацій можна назвати те, що їх головні менеджери, як правило, розуміють важливість інноваційного розвитку, а тому приділяють йому особливу увагу – створюють в межах фірм наукові, експериментальні підрозділи і венчурні підприємства, які охоплюють всі етапи інноваційного процесу.

Деяко подібний процес тепер спостерігається і в Україні. Створюються потужні агломерати (корпорації, холдинги), які охоплюють діяльність багатьох підприємств.

В дисертації аналізувались показники діяльності таких корпорацій: ПАТ «Азовмаш», ПАТ Автомобільна Компанія «Богдан Моторс», ПАТ «Дніпровагонмаш», ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ПАТ «Науково-виробнича компанія «Гірничі машини», ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Норд» і ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання ім. М.В.Фрунзе».

Для виявлення основних тенденцій розвитку порівнювались фінансові результати від операційної діяльності цих корпорацій з такими ж показниками, які отримані на підприємствах, що не увійшли в ці групи (ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів», ПАТ «Конвеєр», ПАТ «Дрогобицький машинобудівний завод», ЗАТ НВО «Термоприлад», ПАТ «Львівський інструментальний завод», ПАТ Завод «Львівсільмаш»). Порівняння показало, що усереднене значення фінансових результатів від операційної діяльності для цих окремих малих та середніх підприємств спадає і з 2010 р. взагалі переходить у збиткову зону, а для корпорацій спостерігається протилежна тенденція – цей показник щороку зростає (рис. 3).

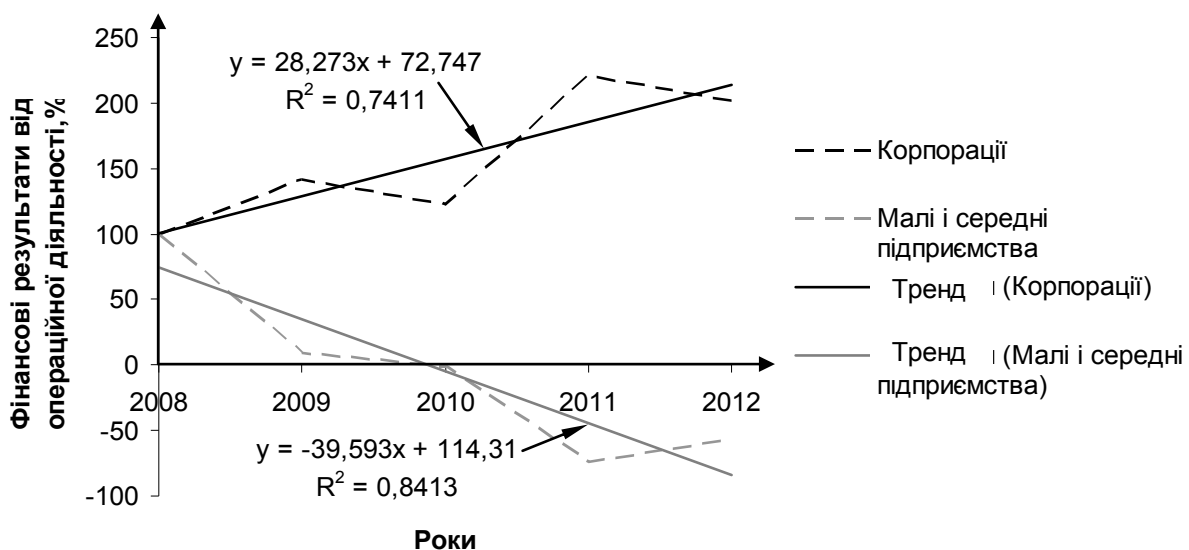

Рис. 3. Тенденції зміни фінансових результатів від операційної діяльності корпорацій і окремих малих та середніх підприємств.

Примітка: побудова автора

Можна зробити такий попередній висновок: корпорації в Україні розвиваються переважно шляхом поглинання малих та середніх підприємств, а ті підприємства, які не увійдуть до цих структур, будуть витіснені з ринку і припинять свою діяльність. Це загалом негативна тенденція, оскільки малі і середні підприємства також мають право на своє існування. Тому це необхідно враховувати в антимонопольному законодавстві й у проведенні державних тендерів.

Якщо порівнювати застосування кейнсіанського хреста першого і другого видів в макроекономіці, то можна виділити як проблемні питання (сутність показника «автономне споживання», чому в точці рівноваги гранична схильність до споживання не змінюється тощо), так і певні позитивні елементи, які треба перенести в мікроекономіку (на окреме підприємство).

Суттєвим недоліком мікроекономічних досліджень (порівняно з макроекономічними) є те, що в них не використовують будь-які мультиплікатори, які встановлюють зв'язки між такими важливими показниками, як «інвестиції» і «приріст прибутку» або «приріст обсягів виготовленої продукції» тощо, що в макроекономічних дослідженнях значною мірою вже вирішено. А ці показники і зв'язки, які існують між ними, є найважливішими у здійсненні стратегічного планування розвитку будь-якого підприємства.

Застосування системного підходу дає можливість порівняти між собою «ендогенний» та «екзогенний» вихід з елементу економічної системи (з підприємства). «Екзогенний вихід» з елементу економічної системи (підприємства) – це те, як екзогенна система (ринок) здатна сприймати показники цього елемента (підприємства), головний з яких – це ціна за виготовлену продукцію. Для ринку досконалої конкуренції ціна встановлюється ринком – вона не залежить від виробника. Тому цей показник для умов такого ринку є екзогенним для підприємства. Внаслідок цього реалізація продукції названа «функцією попиту», оскільки вона показує, що сплачуватиме споживач за виготовлену продукцію.

«Ендогенний вихід з елементу економічної системи» визначає «внутрішню вартість реалізованої продукції». Важливість вміння встановлювати цю вартість полягає в тому, що цей показник фактично визначає «пропозицію вартісну» будь-якого товару або її собівартість («пропозицію собівартісну»). Порівняння цих функцій попиту і пропозицій утворюють кейнсіанський хрест першого та другого видів.

У третьому розділі **«Методи стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з використанням системи мультиплікаторів»** запропоновано побудову кейнсіанського хреста першого виду для окремого підприємства і другого виду для мікро- та макрорівнів; розроблено теоретичне обґрунтування значень мультиплікаторів для стратегічного планування підприємства; запропоновано комплексний метод застосування мультиплікаторів при стратегічному плануванні розвитку діяльності підприємства.

Кейнсіанському хресту першого виду відповідає модель розрахунку точки беззбитковості для окремого підприємства. Для побудови основних залежностей – функцій попиту і пропозиції собівартісної – треба застосовувати такі показники (рис. 4 а):

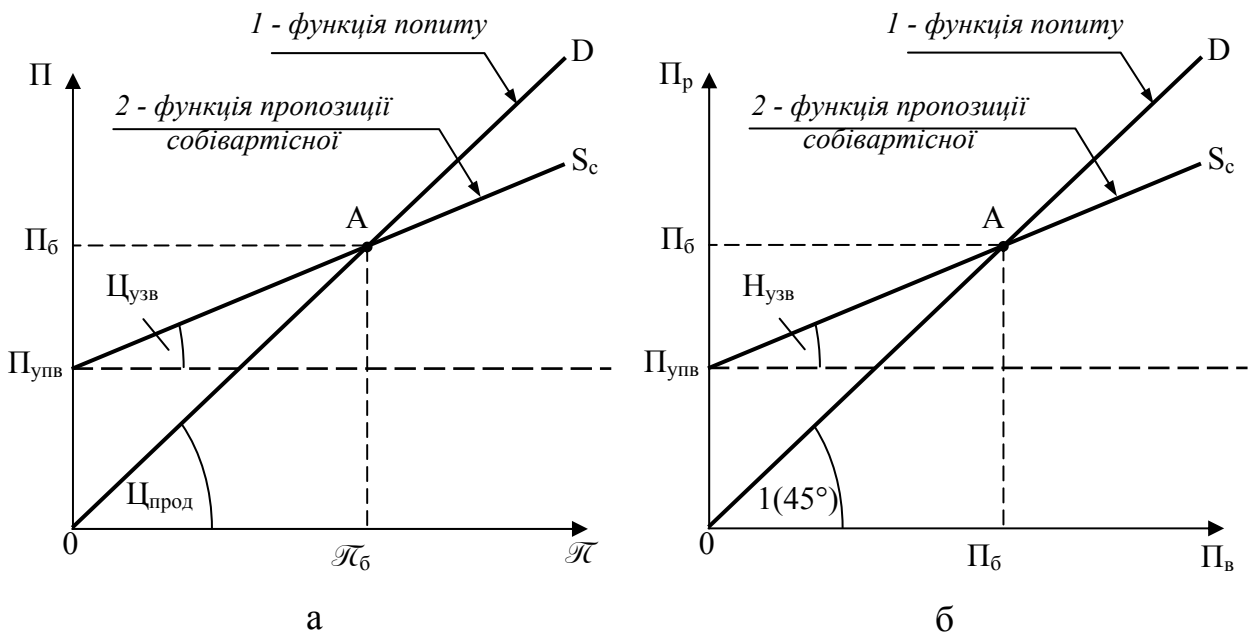

Рис. 4. Порівняння традиційного визначення точки беззбитковості (а) і за методикою кейнсіанського хреста (б)

Примітка: побудова автора

– для функції попиту ($\Pi_{\text{поп}} = \Pi_{\text{прод}} \cdot \mathcal{T}$) треба фактично один показник – це агрегована ціна всієї продукції підприємства ($\Pi_{\text{прод}}$), яка відповідає усередненому значенню ринкових цін випущеної продукції конкретного підприємства (існує відповідна методика її розрахунку, а в літературі її ще називають «питома вартість продукції», яка має розмірність – грошові одиниці вимірювання поділити на натуральні г.о./н.о.);

– для функції «пропозиція собівартісна» ($\Pi_{\text{проп.с}} = \Pi_{\text{упв}} + \Pi_{\text{узв}} \cdot \mathcal{T}$) треба знати два показники – річні умовно-постійні витрати $\Pi_{\text{упв}}$ (г.о./рік) й умовно-змінні витрати в складі агрегованої ціни $\Pi_{\text{узв}}$ (г.о./н.о.).

Відповідним недоліком цієї головної площини (рис. 4 а), у якій досліджуються основні показники діяльності підприємства, є те, що на осі іксів (абсцис) відкладаються обсяги виготовленої продукції у натуральних одиницях вимірювання – \mathcal{T} (н.о./рік). Суть цього недоліку полягає в тому, що на більшості підприємств різна продукція може мати різні натуральні одиниці вимірювання – штуки, тонни, пагоні метри тощо. Тому для зведення цих показників до однієї розмірності (а фактично до визначення агрегованої ціни) можуть виникати значні труднощі, які методика кейнсіанського хреста значною мірою вирішує.

Для перетворення традиційних методів визначення координати точки беззбитковості (рис. 4 а) в метод, який відповідає кейнсіанському хресту першого виду, треба виконати такі перетворення:

– замінити значення осі іксів – перейти до обсягів виготовленої продукції в грошових одиницях вимірювання $\Pi_{\text{в}}$ (г.о./рік) – вісь ігреків фактично залишається попередньою, оскільки на ній відкладаються витрати і реалізація продукції $\Pi_{\text{р}}$ в грошових одиницях вимірювання ;

– замість ціни продукції $\Pi_{\text{прод}}$ відкладати кут 45° (хоча традиційне використання

цього кута є помилкою, оскільки треба відкладати «тангенціальне число» із значенням одиниця, тому що тангенс 45° дорівнює одиниці, а за економічним змістом воно відповідає «нормі ціни»: $H_{ц} = 1$);

– замінити показник «умовно-змінні витрати в складі ціни продукції» $\Pi_{узв}$ на показник «норма умовно-змінних витрат» $H_{узв}$).

Для побудови кейнсіанського хреста другого виду, який визначає координати точки економічної потужності підприємства і точку економічної рівноваги, треба знати ще один додатковий показник – «норму прибутку» $H_{пр}$.

Порівняння традиційних і запропонованих методів показано в табл. 1, з якої видно, що норма прибутку може набувати різних значень, оскільки це залежить від схеми ціноутворення, яке застосовують на підприємстві. Для мультиплікативної схеми ціноутворення ця норма визначається від собівартості $H_{пр.с}$, а для адитивної схеми – від умовно-змінних витрат $H_{пр.узв}$ (хоча цей показник може визначатись і відносно інших показників ціни виготовленої продукції, наприклад, відносно заробітної плати робітників основного виробництва тощо).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця виразів натурально-вартісного і вартісного просторів

Натурально-вартісний простір	Вартісний (кейнсіанський) простір
1. Функція попиту	
$\Pi_{\text{поп}} = \Pi_{\text{прод}} \cdot \mathcal{K}$	$\Pi_{\text{поп}} = \Pi_{\text{в}}$
2. Функція пропозиції собівартісна (ендогенне споживання)	
$\Pi_{\text{проп}}^c = \Pi_{\text{упв}} + \Pi_{\text{узв}} \cdot \mathcal{K}$	$\Pi_{\text{проп}}^c = \Pi_{\text{упв}} + H_{\text{узв}} \cdot \Pi$
3. Координата точки беззбитковості	
$\mathcal{K}_6 = \frac{\Pi_{\text{упв}}}{\Pi_{\text{прод}} - \Pi_{\text{узв}}}$	$\Pi_6 = \frac{\Pi_{\text{упв}}}{1 - H_{\text{узв}}}$
4. Функції пропозиції вартісні (екзогенне споживання)	
а) мультиплікативна схема ціноутворення	
$\Pi_{\text{проп}}^b = \Pi_{\text{упв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}}) + \Pi_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}}) \cdot \mathcal{K}$	$\Pi_{\text{проп}}^b = \Pi_{\text{упв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}}) + H_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}}) \cdot \Pi$
4.а. Координата точки економічної потужності підприємства для мультиплікативної схеми ціноутворення	
$\mathcal{K}_n = \frac{\Pi_{\text{упв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}})}{\Pi_{\text{прод}} - \Pi_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}})}$	$\Pi_6 = \frac{\Pi_{\text{упв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}})}{1 - H_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.с}})}$
б) адитивна схема ціноутворення	
$\Pi_{\text{проп}}^b = \Pi_{\text{упв}} + \Pi_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.узв}}) \cdot \mathcal{K}$	$\Pi_{\text{проп}}^b = \Pi_{\text{упв}} + H_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.узв}}) \cdot \Pi$
4.б. Координата точки економічної потужності підприємства для адитивної схеми ціноутворення (базовий варіант)	
$\mathcal{K}_n = \frac{\Pi_{\text{упв}}}{\Pi_{\text{прод}} - \Pi_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.узв}})}$	$\Pi_n = \frac{\Pi_{\text{упв}}}{1 - H_{\text{узв}} \cdot (1 + H_{\text{пр.узв}})}$

Примітка: згруповано автором

Якщо використати математичні властивості ортовекторного простору, якими фактично є всі раніше розглянуті економічні простори, то графічно «мультиплікатор

акселерації» і «мультиплікатор Кейнса» можна показати такими залежностями, які утворюються відповідними ортами і векторами:

мультиплікатор акселерації відповідає тангенціальному числу, яке визначається з виразу

$$\mu_{\text{ак}} = \frac{\Pi_{\text{пр}}}{\Delta\Pi}, \quad (1)$$

де $\Pi_{\text{пр}}$ – річний прибуток, який отримуватимуть на підприємстві при обсязі виготовленої продукції, що відповідає потужності підприємства;

$\Delta\Pi$ – різниця між обсягом виготовленої продукції і координатою точки беззбитковості;

мультиплікатор Кейнса також визначається тангенціальним числом за виразом

$$\mu_{\text{к}} = \frac{\Delta\Pi}{\Pi_{\text{пр}}}. \quad (2)$$

Якщо порівняти вирази (1) і (2), то можна встановити, що мультиплікатор Кейнса є оберненим до мультиплікатора акселерації і навпаки. Тобто можна записати

$$\mu_{\text{к}} = \frac{1}{\mu_{\text{ак}}}. \quad (3)$$

Знаючи, як визначати ці мультиплікатори, можна їх використовувати для стратегічного планування діяльності підприємства.

Виконане дослідження показало, що здійснювати теоретично обґрунтоване планування розвитку діяльності підприємства, використовуючи тільки одну площину, що фактично робив Дж. Кейнс, на нашу думку, практично неможливо, оскільки головні причинно-наслідкові зв'язки, які впливають на розвиток економічних процесів, перебувають у такому разі за її межами. Щоб усунути цей недолік, треба перейти від розгляду двовимірної площини до виконання дослідження у тривимірному просторі, тобто додати ще одну координатну вісь.

Запропонований метод для прийняття стратегічного рішення, коли ретельно пророблено всі елементи проекту – технологічна і будівельна частини, кошторисна документація тощо, базується на застосуванні таких елементів (рис. 5):

- побудова тривимірного економічного простору з такими осями координат: обсяг (продуктивність) випуску продукції $\Pi_{\text{в}}$, продуктивність споживання продукції $\Pi_{\text{с}}$ і первісна вартість основних засобів $K_{\text{оз}}$;

- у головній площині цього простору з координатами $\Pi_{\text{в}}\Pi_{\text{с}}$ здійснюється побудова та дослідження кейнсіанських хрестів першого і другого видів;

- у двох додаткових площинах – інвестиційній з координатами $\Pi_{\text{с}}K_{\text{оз}}$ та технологічній (технологічно-інноваційній) з координатами $K_{\text{оз}}\Pi_{\text{в}}$ – здійснюється моделювання та дослідження таких додаткових процесів: освоєння інвестицій (площина $\Pi_{\text{с}}K_{\text{оз}}$) і вплив приросту основних засобів на зростання обсягів випуску продукції та постійних і змінних витрат (площина $K_{\text{оз}}\Pi_{\text{в}}$).

Модель саморозвитку підприємства (без залучення зовнішніх джерел фінансування) спрощено можна описати так. Допустимо, що показники діяльності підприємства відповідають таким початковим значенням, які позначається нульовим

індексом: первісна вартість основних засобів K_0 ; обсяги виготовленої продукції Π_{B0} , а реалізованої Π_{p0} (тобто приймається, що вся виготовлена продукція у тому ж році реалізується); річні умовно-постійні витрати $\Pi_{упв}$.

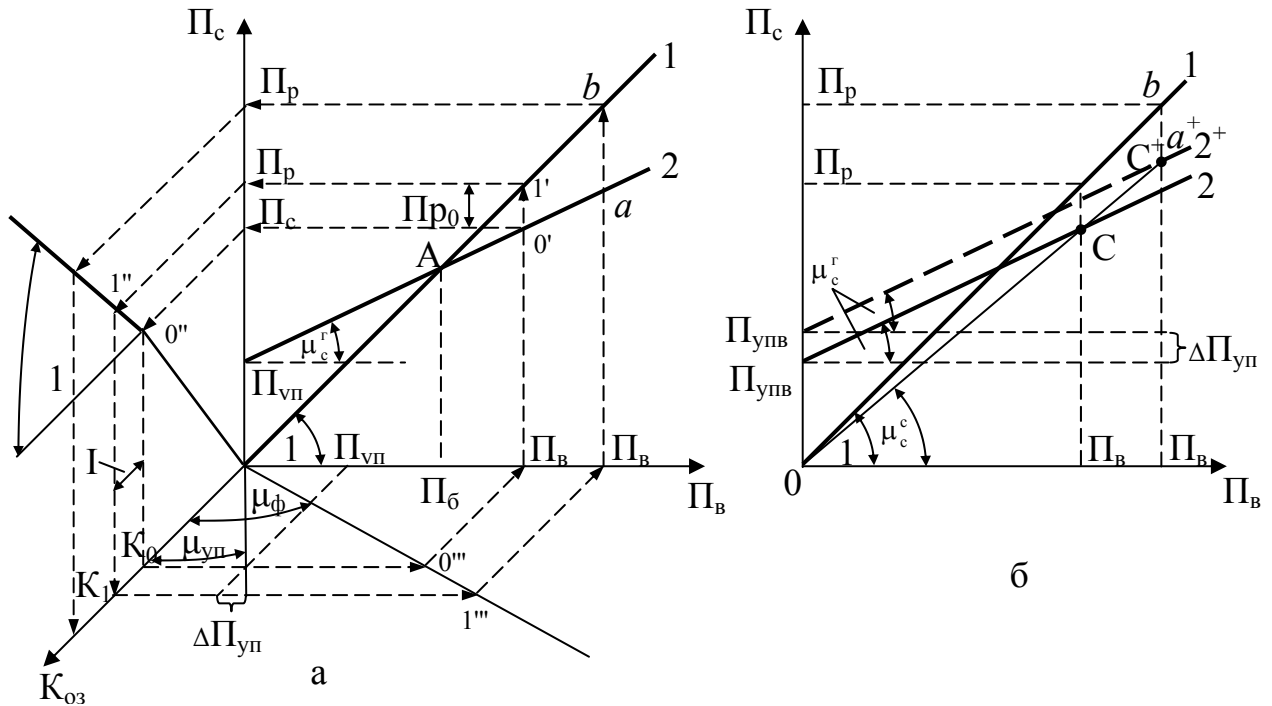

Рис. 5. Модель саморозвитку підприємства, яка базується на побудові кейнсіанського хреста і системи мультиплікаторів (де + показує нове значення показника чи залежності).

Примітка: побудова автора

Коли ці всі показники відкласти на осях координат, то можна встановити, що на цьому підприємстві отримуватимуть прибуток, який відповідає відрізку $0'1'$ (рис. 6 а). Якщо допустити, що в перші роки експлуатації цього підприємства весь отриманий прибуток будуть витрачати на сплату дивідендів, то жодного розвитку підприємства не відбуватиметься – спостерігатиметься циклічний замкнений процес ланцюгових перетворень за таким напрямом:

$$\Pi_{B0} \rightarrow 0' \rightarrow \Pi_{c0} \rightarrow 0'' \rightarrow K_0 \rightarrow 0''' \rightarrow \Pi_{B0}. \quad (4)$$

Якщо через декілька років на підприємстві вирішать реалізувати інвестиційний проект за рахунок отриманого прибутку, то на ньому відбуватиметься такий ланцюг перетворень, що відповідає проекціям т.1 і в показниках позначається індексом 1:

– отриманий прибуток (Π_p) набуде форми інвестицій (I). При цьому інвестиції (капітальні вкладення) – це кошти, які мають цільове призначення (виділяються на розвиток підприємства – розширення, реконструкцію, технічне переозброєння);

– інвестиції, в процесі їх освоєння, змінюватимуть свою грошову форму в уречевлену, тобто перетворюватимуться в основні засоби (ΔK_1), що відповідає їхньому приросту

$$\Delta K_1 = K_1 - K_0 = I, \quad (5)$$

де K_1 – нове значення вартості основних засобів;

– зростання основних засобів сприятиме приросту обсягів виготовленої продукції ($\Delta\Pi_{в1}$) і реалізації продукції ($\Delta\Pi_{р1}$), що відповідає виразу

$$\Delta\Pi_{в1} = \Delta K_1 \cdot \mu_{\phi}, \quad (6)$$

де μ_{ϕ} – мультиплікатор фондівдачі.

Здається, що на цьому етапі ланцюг перетворень має завершитись, оскільки можна визначити і нове значення прибутку – відрізок ab . Але це помилкова думка. Це зумовлено тим, що ми розглянули «екзогенний ланцюг перетворень» (вираз 4), сутність якого полягає в тому, що він показує, як зміна внутрішнього стану економічної системи (підприємства) впливатиме на зовнішні показники – випуск і реалізацію продукції. Тому треба проаналізувати й «ендогенний ланцюг перетворень», який, на відміну від попереднього, показує як зміна зовнішніх показників (залучення додаткових основних засобів, трудових і матеріальних ресурсів) впливатиме на зміну внутрішнього стану економічної системи – зміну умовно-постійних витрат і загалом собівартості продукції.

Зміна умовно-постійних витрат відбудеться внаслідок приросту вартості основних засобів, а, відповідно, й амортизаційних відрахувань. Окрім того зростуть витрати на енергетичні та допоміжні матеріали (спецодяг, з охорони праці тощо), що в загальному відповідатиме виразу

$$\Delta\Pi_{упв} = \Delta K_1 \cdot \mu_{упв}, \quad (7)$$

де $\mu_{упв}$ – мультиплікатор умовно-постійних витрат.

Цей приріст умовно-постійних витрат викличе зміщення вгору функції пропозиції собівартісної (рис. 6 б), що відповідно приведе до зменшення величини отриманого прибутку до відрізка a^+b .

Виконане дослідження на реальних підприємствах показало: якщо розвиток діяльності підприємства здійснюється за умов сталості (незмінності) мультиплікаторів фондівдачі μ_{ϕ} і умовно-постійних витрат $\mu_{упв}$, то граничне і середнє значення мультиплікатора собівартості (ендогенного споживання) μ_c^r і μ_c^c залишатимуться також завжди сталими (останні показники в макроекономіці називають «граничною і середньою нормою споживання», а це співвідношення «загадкою Кузніца»). Ми це співвідношення назвали кількісною умовою «сталого розвитку» підприємства й економіки країни загалом.

Можна зробити ще такі попередні висновки:

– у всіх розрахунках, які виконуються для обґрунтування стратегічних планових рішень, найвагомніше значення відводиться мультиплікаторам, оскільки вони дають можливість їх здійснювати;

– найбільший вплив на зміну прибутку, і загалом ефективності діяльності підприємства, має зміна умовно-постійних витрат.

Останній висновок є особливо важливий, оскільки найскладнішим і невирішеним питанням для прийняття остаточного рішення є обґрунтування зміни значення умовно-постійних витрат, яке буде викликане цими технологічними та інвестиційними рішеннями, тому що в існуючій літературі будь-яких методик з розрахунку цього показника практично не існує.

Метод комплексного стратегічного планування розвитку діяльності підприємства складається із таких елементів:

- 1) вибір виду капітального будівництва і встановлення суми капітальних вкладень (рис. 6 а);
- 2) визначення граничного приросту умовно-постійних витрат (рис. 6 б);
- 3) обґрунтування ефективності інвестиційного проекту.

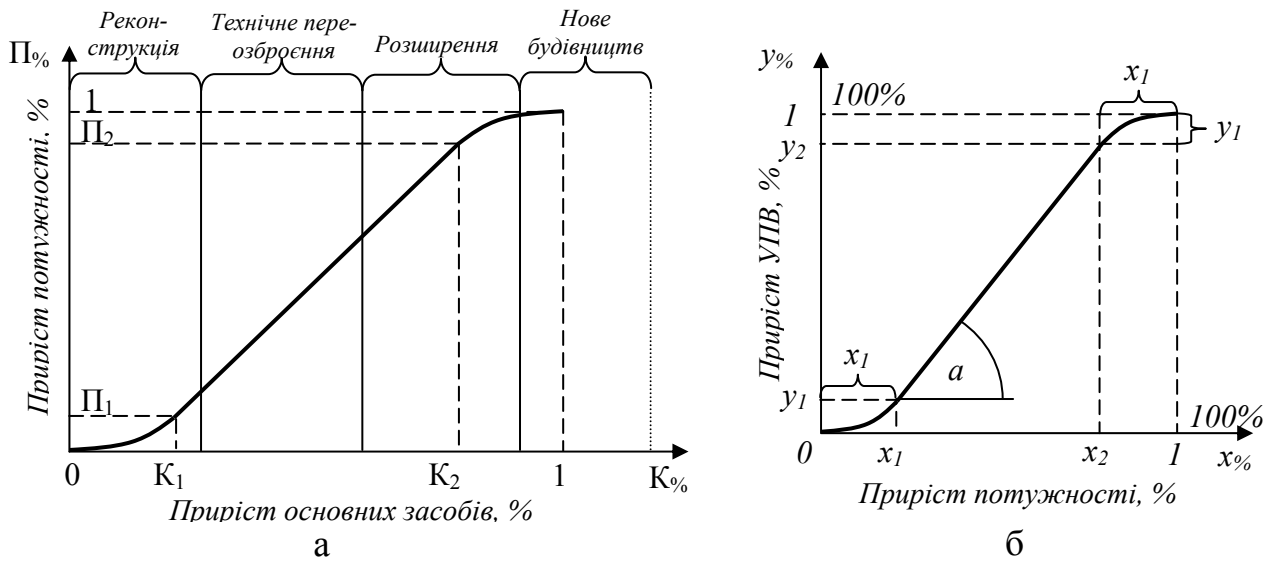

Рис. 6. Комплексний метод обґрунтування ефективності інвестиційного проекту з використанням запропонованих функціональних залежностей, де K_1 , K_2 , Π_1 , Π_2 і x_1 , x_2 , y_1 , y_2 – параметри функцій

Примітка: побудова автора

Для встановлення граничного значення, при якому негативний вплив зростання умовно-постійних витрат ($+\Delta\Pi_{\text{упв}}$) точно відповідатиме необхідному приросту обсягу виробництва підприємства ($\Delta\Pi_{\text{п}}$), щоб компенсувати цей негативний вплив, запропоновано таку формулу

$$\Delta\Pi_{\text{п}} = \frac{\Delta\Pi_{\text{упв}}}{\mu_{\text{ак}}} = \mu_{\text{к}} \cdot \Delta\Pi_{\text{упв}}, \quad (8)$$

де $\mu_{\text{ак}}$ і $\mu_{\text{к}}$ – мультиплікатори акселерації і Кейнса.

При дотриманні цих умов, які відповідають виразу (8), завжди виконуватиметься гранична пропорція, сутність якої полягає в тому, що приріст умовно постійних витрат, який зменшуватиме прибуток при незмінних цінах, буде компенсований приростом значення прибутку, що викликано збільшенням обсягів виготовленої продукції на підприємстві. Тобто виконуватиметься рівняння

$$\Delta\Pi_{\text{упв}} = \Delta\Pi_{\text{пр}}. \quad (9)$$

Для обґрунтування ефективності інвестиційного проекту необхідно щоб приріст прибутку перевищував приріст умовно-постійних витрат.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичні та методичні узагальнення щодо вирішення наукового завдання, яке полягає у розробленні теоретичних положень і прикладних рекомендацій щодо планування діяльності підприємства на засадах формування життєвого циклу продукції. Основні результати роботи полягають у такому:

1. Встановлено й уточнено економічну сутність економічного поняття «мультиплікатор» як множника, числове значення якого відповідає існуючому зв'язку, що спостерігається між економічними показниками чи процесами. Мультиплікатор безрозмірний (не має одиниць вимірювання) показник, а тому він ототожнюється із такими економічними поняттями: числовий коефіцієнт і «норма» (амортизації, прибутку тощо). Такий узагальнений підхід дає змогу менеджерам та економістам на підприємстві і тим управлінцям, що працюють в державних структурах, розглядати «мультиплікатор Кейнса», мультиплікатор акселерації, «мультиплікатор операційного важеля» тощо в єдиній економічній системі і встановлювати зв'язок, який існує між економічними показниками як на мікро-, так і на макрорівні.

2. Удосконалено положення з обґрунтування числових значень основних видів мультиплікаторів, у яких не використовуються кути нахилу (як у традиційних методах), а базуються на використанні «тангенціальних чисел» і елементах «ортовекторного простору», що дає можливість економістам підприємств звести всі види мультиплікаторів до єдиної теоретичної основи та розраховувати їх числове значення графічно та аналітично (передусім на мікроекономічному рівні).

3. Удосконалено модель кейнсіанського хреста шляхом використання формалізованого категорійного апарата і виділення двох його видів: перший – для визначення точки беззбитковості, а другий – для обґрунтування точки рівноваги, яка має відповідати економічній потужності підприємства, що дає змогу досліджувати ці два види хреста на реальному підприємстві. А економістам і менеджерам на підприємстві створює умови для планування економічних показників і узгодження їх із його економічною потужністю.

4. Запропоновано вдосконалений метод планування діяльності підприємства з використанням показників кейнсіанського хреста, у якій застосовують не змішаний натурально-вартісний простір і цінові показники, а виключно вартісний простір і систему мультиплікаторів (серед них і систему «норм» – умовно-постійних, умовно-змінних витрат і прибутку), що дає можливість економістам підприємства визначити координати точки його беззбитковості та економічної потужності (точки рівноваги) для мультиплікативної й адитивної схем ціноутворення. Застосування вартісного простору значно спрощує розрахунок цих точок, оскільки відпадає необхідність зводити всю номенклатуру виготовленої продукції, одиниця вимірювання якої може бути різною, до однакової розмірності.

5. Обґрунтовано зв'язок, який існує між різними мультиплікаторами (Кейнса, акселерації, операційного важеля тощо), що дає змогу економістам, менеджерам і маркетологам підприємства комплексно застосовувати їх для планування розвитку його діяльності. Окрім того, це допомагає встановити існування зв'язку між, здавалось би, зовсім різними мультиплікаторами, оскільки перші (Кейнса і акселерації) використовувались суто в макроекономіці, а операційного важеля – в мікроекономіці.

6. Розроблено метод стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з використанням тривимірного економічного простору і системи мультиплікаторів, який дає змогу керівникам підприємства ухвалювати остаточне

рішення, оскільки у такому разі можна найточніше врахувати всі основні чинники (ендогенні та екзогенні), які впливають на ефективність інвестиційного проекту. Дослідження цього простру дало можливість встановити умови, які відповідають «сталому розвитку» підприємства, а також умови для переходу від сталого до інноваційного його розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Швед Л. Р. Планування витрат на виробництво продукції з реальним врахуванням чинника часу / І. Б. Скворцов, О. Я. Загорецька, М. С. Завербна, Л. Р. Швед // Економіка і управління: науково-практичний журнал. – 2012. – № 4. – С. 59–65. *(Особистий внесок автора: запропоновано метод планування умовно-постійних витрат з урахуванням чинника часу).*

2. Швед Л. Р. Контрольно-аналітичне забезпечення управління підприємством / І. Б. Скворцов, М. С. Завербна, Л. Р. Швед // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. – Вип. 10 (37). – Луцьк, 2013. – С. 460–466. *(Особистий внесок автора: запропоновано метод контрольно-аналітичного забезпечення управління підприємством).*

3. Швед Л. Р. Теоретичне обґрунтування значень мультиплікаторів для стратегічного планування діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Л. Р. Швед // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (18). – С. 250–253. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>

4. Швед Л. Р. Застосування кейнсіанського хреста для планування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед, М. С. Завербна // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – № 769. – С. 296–304. *(Особистий внесок автора: запропоновано метод побудови кейнсіанського хреста для окремого підприємства (в мікроекономіці)).*

5. Швед Л. Р. Процес відтворення основних засобів підприємства / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед, М. В. Анісімова // Культура Народів Причорномор'я: научный журнал : Изд. Межвузовский центр Крым, 2013. – № 263. – Т. 2. – С. 134–139. *(Особистий внесок автора: запропоновано метод відтворення основних засобів підприємства).*

6. Швед Л. Р. Застосування кейнсіанського хреста для комплексного дослідження діяльності підприємства / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – № 778. – С. 116–122. *(Особистий внесок автора: запропоновано метод комплексного дослідження діяльності підприємства з застосуванням кейнсіанського хреста).*

1.2. Статті у наукових періодичних виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз даних

7. Швед Л. Р. Використання системи мультиплікаторів для планування діяльності підприємств* / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед // Актуальні Проблеми Економіки: науковий економічний журнал Київська національна академія управління, 2014. – № 7 (157). – С. 541–551. (Бази даних: SciVerse Scopus, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus, EBSCOhost, Econlit, Cabell's Directories). *(Особистий внесок автора: запропоновано графічна інтерпретація мультиплікаторів Кейнса та заощаджень (гранична схильність до заощаджень), що дає змогу їх застосовувати й для планування діяльності підприємства).*

8. Швед Л. Р. Планування обсягів виробництва продукції на промисловому підприємстві з врахуванням її життєвого циклу* / І. Б. Скворцов, О. І. Гудзь, Л. Р. Швед // Науковий вісник Національного гірничого університету: наук.-техн. журн. – 2013. – № 6 (138). – С. 132–137. (Бази даних: Scopus, Ulrich's web, Index Copernicus, Research Bid, EBSCOhost, Pro Quest, Engineering Village). *(Особистий внесок автора: запропоновано планування обсягів виробництва продукції на промисловому підприємстві).*

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Швед Л. Р. Планування витрат на виробництво продукції з реальним врахуванням чинника часу / І. Б. Скворцов, О. Я. Загорецька, М. С. Завербна, Л. Р. Швед // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансова система України: проблеми та перспективи розвитку в умовах трансформації соціально-економічних відносин». – Сімферополь, 2013. – С. 110–111. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано метод планування умовно-постійних витрат з урахуванням чинника часу);*

10. Швед Л. Р. Проблеми використання чинника часу в економічних дослідженнях / І. Б. Скворцов, М. С. Завербна, Л. Р. Швед, М. В. Анісімова // Збірник тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 231–232;

11. Швед Л. Р. Сутність і проблеми інноваційного відтворення основних засобів підприємств / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед, М. В. Анісімова // XV Всеукраїнська науково-практична конференція: «Проблеми устойчивости функционирования субъектов рыночной экономики Украины» (29–30 ноября 2013 г., Феодосия) – Симферополь : Изд. «ИТ АРИАЛ», 2013. – С. 153 *(Особистий внесок автора: обґрунтовано сутність інноваційного відтворення основних засобів підприємств);*

12. Швед Л. Р. Застосування методичних підходів кейнсіанського хреста в мікроекономіці / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед // Актуальні Проблеми Економіки: VII міжнародна науково-практична конференція, Київ, 24 січня 2014 р. – С. 103–106

* Примітка: ці статті належать також до наукових фахових видань України

(Особистий внесок автора: обґрунтовано застосування методичних підходів кейнсіанського хреста в мікроекономіці);

13. Швед Л. Р. Моделювання економічних процесів із використанням тангенціальних чисел і ортовекторного простору / І. Б. Скворцов, Л. Р. Швед // Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні» (23–25 жовтня 2014 р.). – Львів : Видавництво ТзОВ «Ліга-Прес», 2014р. – С. 135–138. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано моделювання економічних процесів з використанням тангенціальних чисел і ортовекторного простору);*

14. Швед Л. Р. Відтворення основних засобів / М. В. Анісімова, Л. Р. Швед // Тези доповідей VI міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки». – Луцьк, 2014. – С. 19–20. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано метод відтворення основних засобів підприємства).*

АНОТАЦІЯ

Швед Л.Р. Стратегічне планування розвитку діяльності підприємства з використанням мультиплікаторів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2015.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню проблем розроблення науково-методичних та практичних засад стратегічного планування розвитку діяльності підприємств з використанням мультиплікаторів. У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні положення та отримано наукові результати, які дають змогу стратегічно планувати діяльність машинобудівного підприємства у довготерміновому періоді на засадах використання тривимірного економічного простору і системи мультиплікаторів. У роботі уточнено економічну сутність поняття «мультиплікатор», встановлено основні випадки його застосування. Отримали подальшого розвитку теоретичні засади встановлення зв'язку, який існує між різними мультиплікаторами. Удосконалено метод планування діяльності підприємства з використанням показників кейнсіанського хреста. Розроблено метод стратегічного планування розвитку діяльності підприємства з використанням системи мультиплікаторів і тривимірного економічного простору.

Ключові слова: стратегічне планування, кейнсіанський хрест, мультиплікатор, точка беззбитковості, діяльність підприємства.

ANNOTATION

Shved L. R. Strategic planning of enterprise activity development by using multipliers. – On the rights of manuscript.

Dissertation for the scientific degree Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.04 – economics and management of enterpris (by the types of economic activity). – Lviv Polytechnic National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2015.

The dissertation is devoted to solving problems of development of scientific-methodological and practical principles of strategic planning of enterprise activity development by using multipliers. The theoretical principles and obtained scientific results, that allows you to strategically plan machine building company activities in the long run on the base of using three-dimensional space and economic system of multipliers are grounded in the dissertation. The economic substance of the term «multiplier» is specified in the work, the basic cases of its application are established. Theoretical principles of connection establishment, that exists between different multipliers had received further development. Method of planning of enterprise activity development by using Keynesian cross indicators has been improved. Method of planning of enterprise activity development by using multipliers and three-dimensional economic space has been designed.

Keywords: strategic planning, Keynesian cross, multiplier, break-even point, enterprise activity.

АННОТАЦИЯ

Швед Л. Р. Стратегическое планирование развития деятельности предприятия с использованием мультипликаторов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2015.

Диссертационная работа посвящается решению проблем разработки научно-методических и практических основ стратегического планирования развития деятельности предприятий с использованием мультипликаторов. Объектом исследования является процесс стратегического планирования развития деятельности предприятия. Предмет исследования – теоретико-методические и прикладные положения стратегического планирования развития деятельности машиностроительных предприятий при использовании мультипликаторов.

Практическое значение результатов, полученных во время исследования теоретико-методических и прикладных моделей стратегического планирования деятельности предприятия, которое совершается в результате применения системы мультипликаторов, можно использовать на машиностроительных предприятиях. Значимость этих методов состоит в том, что они дают возможность планировать комплексное развитие деятельности предприятия на долгосрочный период.

В первом разделе «Теоретические основы стратегического планирования деятельности предприятия» рассмотрены проблемные вопросы стратегического планирования в «экономической теории» и «прикладных экономиках», теоретическое обоснование сути мультипликаторов для моделирования экономических процессов; современные подходы к моделированию и определение отдельных плановых показателей деятельности предприятия.

Уточнено и установлено экономическую суть понятия «мультипликатор» как множителя, числовое значение которого отвечает существующей связи, что наблюдается между экономическими показателями или процессами.

Поскольку «мультипликаторы» являются безразмерными экономическими показателями (не имеют единиц измерения), то есть числом, которое имеет специфические особенности, поэтому возникла необходимость их уточнить применительно к использованию для исследования экономических процессов. Такими особенностями использования числа есть применение «векторного», «координатного» и «ортовекторного числа». Первые два вида чисел довольно часто используются в математике и прикладных исследованиях, а «ортовекторные числа» довольно редко. А именно эти числа, сущность которых соответствует понятию «тангенциального числа», наиболее часто используются при моделировании экономических процессов, и которые, в конечном итоге, приобретают форму соответствующих мультипликаторов.

Во втором разделе «Анализ деятельности предприятий и проблемных вопросов методов планирования их стратегического развития» проанализировано основные показатели деятельности машиностроительных предприятий с позиции их стратегического развития; исследованы основные проблемные вопросы стратегического планирования деятельности предприятия; проанализированы теоретические проблемы моделирования и определения сути отдельных показателей кейнсианского креста в макроэкономике и возможность использования этих подходов для планирования деятельности предприятия.

Установлено, что изменение значений условно-постоянных расходов не влияет на экономическую мощность рассмотренной системы (отдельного предприятия), поскольку по определению этих расходов в них включают те элементы, которые не зависят от объёма производства, а поэтому логично, что они, в свой черёд, не могут влиять на изменение этих объёмов. Кроме того, любые изменения условно-постоянных расходов влияют прежде всего на расположение точки безубыточности и уменьшение величины прибыли, то есть должно исполняться такое равенство: изменение величины условно-постоянных расходов должно отвечать изменению значения прибыли.

В третьем разделе «Стратегическое планирование развития деятельности предприятия с использованием системы мультипликаторов» предложена методика построения кейнсианского креста первого и второго вида для отдельного предприятия.

Предложено метод планирования деятельности предприятия с использованием показателей кейнсианского креста, преимуществом которого является то, что в нем используются исключительно стоимостные показатели. Этим расчет точки безубыточности и точки равновесия принципиально отличаются от традиционных методов, в которых используется натурально-стоимостное пространство. Преимуществом предложенного метода является то, что при этом отпадает дополнительная проблема сведения всей номенклатуры выпускаемой продукции на предприятии к одинаковой размерности.

Использование предложенных подходов дало возможность определить количественную (функциональную) зависимость, которая существует между различными мультипликаторами (Кэйкса, акселерации, операционного рычага и т.д.), что дает возможность их комплексно использовать для планирования развития

деятельности предприятия. Однако существуют значительные ограничения для использования этих мультипликаторов при планировании деятельности реальных предприятий. Это обусловлено тем, что при этом должны быть постоянными цены и условно-постоянные расходы. Последнее условие наиболее проблематично, поскольку реализация любого инвестиционного проекта вызывает увеличение стоимости основных фондов и амортизационных отчислений, а соответственно, и величины условно-постоянных затрат.

Разработан метод стратегического планирования развития деятельности предприятия при использовании трёхмерного экономического пространства и системы мультипликаторов, который даёт возможность руководителям предприятия принимать окончательное решение, поскольку в таком случае возникает возможность наиболее точно учесть все основные факторы (эндогенные и экзогенные), которые влияют на эффективность инвестиционного проекта.

Ключевые слова: стратегическое планирование, кейнсианский крест, мультипликатор, точка безубыточности, деятельность предприятия.

Підписано до друку 03.09.2015 р.
Формат 60×90 1/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Умовн. друк. арк. 1,5. Обл.-видав. арк. 0,89.
Тираж 100 прим. Зам. 153343.

Поліграфічний центр
Видавництва Національного університету “Львівська політехніка”
вул. Ф.Колесси, 4, 79013, Львів
Реєстраційне свідоцтво серії ДК № 4459 від 27.12.2012 р.